

John Williams: Butcher ´s Crossing

Huumaava luonto RIITTA VAISMAA (4.4.2016)

Tuntuu epätodennäköiseltä saada akateemisen, hienostuneen ja hillityn *Stonerin* jälkeen luettavakseen John Williamsin aikaisempi, alkujaan vuonna 1960, viisi vuotta ennen *Stoneria*, ilmestynyt lännenromaani *Butcher ´s Crossing*. Tuskin olisin länkkäriin tarttunutkaan, jollei kirjoittaja olisi Williams ja *Stonerin* jättämä jälki vahvana mielessä.

Williams oli kirjallisuudentutkija. Hän on testannut tutkijan otteella eri lajityyppejä ja saanut genret hienosti haltuunsa. *Butcher ´s Crossing* ajoittuu 1870-luvulle, westernien kulta-aikaan. Niin periamerikkalainen kuin lajityyppi onkin, Williamsin romaanissa on kosolti yleispätevää analyysiä luonnosta ja ihmisluonnosta.

Will Andrews on maallikkosaarnaajan poika USA:n itärannikolta. Hän jättää kolmannen opiskeluvuoden jälkeen Havardin luentosalit, joissa hän on kuunnellut Ralph Wardo Emersonin luentoja luonnon ihmeellisyyksistä. Andrews haluaa jättää taakseen kiireisen ja likaisen Bostonin ja lähtee jäljittämään aitoa villiä luontoa ja samalla etsimään itseään. Villin luonnon, monessa merkityksessä, Andrews todellakin kohtaa, itsensä suhteen Williams jättää päähenkilönsä jota kuinkin ymmälleen ja samalla hänen kohtalonsa kiehtovasti avoimeksi.

Ylioppilaspoika matkustaa poikki mantereen Kansasiin ja siellä pieneen, vaatimattomaan, pölyiseen ja likaiseen *Butcher ´s Crossingin* kylään, joka elää pääosin puhvelien tai kuten Williams myöhemmin sanoo biisonien vuotien

kaupalla. Lähitienoot on kuitenkin jo metsästetty kestävämmälle tasolle. Silti kylä odottaa suurta tulevaisuutta, jonka toisi tullessaan pian rakennettava rautatie. Samaan aikaan lamavuosien uhka jo leijuu tummina pilvinä taivaalla.

Andrews ei tunne seudulta ketään. Hänellä on kyllä mukanaan isänsä suosituskirje miehelle, joka vuosikymmeniä aiemmin on osallistunut isän seuroihin. Andrews tapaa miehen, joka kertoo, ettei ole istunut seuroissa jumalansanaa kuulemassa vaan tienestejä etsimässä. Mies varoittaa Andrewsia lyöttäytymästä metsästäjien raakoihin porukoihin.

Jo toisena päivänä Butcher ´s Crossingissa Andrews tapaa karskeimman metsästäjän Millerin ja tämän apulaisen Charley Hogen. Miller on kymmenkunta vuotta aiemmin havainnut Coloradon vuoristossa tuhansien eläinten biisonilauman ja elätellyt siitä saakka toivetta koota retkikunta, lähteä vuorille ja rikastua. Andrews tarttuu naiiviuttaan hetimiten Millerin satimeen ja antaa noin puolet perintörahoistaan hankkeeseen. Miller lähtee saman tien hankkimaan retkikunnan tarvitsemat hevoset, härät, vankkurit, työkalut, aseet ja ruokatarpeet sekä pestamaan mukaan tuttunsa Fred Schneiderin nylkyriksi.

Miehet lähtevät raskaalle matkalle, joka jatkuu ja jatkuu. Jo ennen määränpäättä he ja heidän eläimensä ovat kuolemaisillaan janoon ja nälkään. Aivan viime hetkillä he löytävät vettä ja voivat jatkaa matkaa. Kyyninen Schneider ei usko Millerin löytävän vuosia sitten näkemäänsä paikkaa. Lopulta he tapaavat kuitenkin vuorten kanjonista kuin valtatie, suurten eläinten vuosien kuluessa polkeman väylän ja biisonilaumankin.

Armottoman metsästyksen kuvaamiseen Williams käyttää vain noin 40 sivua lähes 340 sivun romaanista. Miller ampuu kuin kone, teurastaa tuhansia biisoneita. Andrews jäähdyttää, puhdistaa ja lataa aseita Millerille. Valtavia eläimiä kaadetaan tuhansia. Schneider nylkee toisena koneena. Myös Andrews oppii nylkemään tiuhaan tahtiin, silti nylkyreiden on lähes mahdotonta pysyä Millerin tappotahdissa. Charely Hoge on leirimiehenä, hän huolehtii mm. ruoanlaitosta.

Miller sokeutuu tappamisen huumassa ja rikkauden toivossa ja ahneudessaan niin, ettei hän malta lopettaa teurastusta, vaikka talven merkit jo ovat havaittavissa. Lopulta parin kuukauden mittaiseksi suunniteltu metsästysretki kestää lähes vuoden. Miehet sinnittelevät lumen alla vuodista kyhäämissään teltoissa ja laavuissa kuukausia tekemättä mitään, koska kaikki tekeminen kuluttaisi energiaa, puhuminenkin. Kun talvi hellittää sen verran, että miehet voivat tehdä tulet ja kypsentää biisonin lihaa, miehet ovat aivan äärimmäisessä aliravitsemuksen tilassa, lähellä nälkäkuolemaa.

Paluumatka on vaikea ja kohtalokas, kun niin miehet kuin juhdatkin ovat heikossa kunnossa. Butcher` s Crossingiin palaa vain kolme miestä ja ilman vuotakuormaa. Miehet palaavat aivan toiseen paikkaan kuin mistä he lähtivät. Rautatie on linjattu kauas Butcher` s Crossingista, eivätkä puhvelien vuodat käy enää kaupaksi. Myös palaavat miehet ovat muuttuneet, eniten Millerin pitkäaikainen apulainen Charley Hoge, jonka mieli järkkyy pahimmin hirvittävässä oloissa. Millerin suunnitelma uudesta matkasta noutamaan tuhansia vuotia, jotka eivät mahtuneet sittemmin häviävään kuormaan, jää haaveeksi. Andrews on oppinut paljon niin itsestään kuin muistakin ihmisistä mutta itsensä etsiminen taitaa jatkua läpi elämän.

Kaiken tämän Williams kirjoittaa kauniilla ja kiireettömällä kielellä, jota värittävät vanhahtavat ilmaukset. Kielessä voi tunnistaa *Stonerin* kirjoittajan. Williams kirjoittaa Andrewsinkin kokemina toinen toistaan upeampia luonnonkuvauksia. Andrews näkee luonnon jylhän kauneuden jopa raaissa ja julmissa äärioloissa. *Butcher` s Crossing* kannattaa lukea jo pelkästään Andrewsinkin uskomattoman moninaisten luontohavaintojen tähden. Niiden sivumäärä ylittää moninkertaisesti biisonien teurastukseen käytetyn tilan. Williamsinkin ihmiskuvaus on niukkaa, puhetta on äärimmäisen vähän. Vaikka miehet ovat pitkiä aikoja toisiaan fyysisesti äärimmäisen lähellä, he ovat toisistaan hyvin kaukana. Työ sujuu, kun se on opittu. Kukin hoitaa hommansa. Millerin ja Charley Hogen välillä on jokin erityinen yhteys, jonka luonne ei muille aukea. Muutoin miehet eivät tiedä toisistaan juuri mitään. *Stoneristatiedämme*, että Williams taitaa yksinäisyyden kuvauksen. *Butcher` s Crossingissa* hän vie yksinäisyyden lohduttomaan, epäinhimilliseen huippuun. Järisyttävintä on, ettei juuri kukaan tunnu kaipaavankaan ystävyyttä tai läheisyyttä.

Miehet käyttävät toisistaan lähes vain sukunimiä. Millerin apumies on kuitenkin aina Charley Hoge. Silloin tällöin Miller kutsuu Schneideria etunimellä Fred, jota muut eivät kertaakaan käytä. Miller, jonka etunimeä Williams ei lainkaan kerro, sinuttelee kaikkia. Sen sijaan Andrews teitittelee aina muita, vielä silloinkin, kun yhdessä on oltu toista vuotta. Nimien käyttö ja puhuttelu tukevat tehokkaasti miesten etäisten suhteiden kuvausta.

Butcher` s Crossingin ainoat naiset ovat kylän saluunassa päivystäviä huoria. Heistä nuorin, Francine, kiinnostuu Will Andrewsista epäammatillisesti, eikä kiinnostus jää yksipuoliseksi. Ennen metsästysretkeä Andrews häpeää poikuuttaan ja pakenee Francinen luota. Hän kuitenkin miettii tyttöä koko matkan ajan. Miesten palattua Francine ei ole vielä ehtinyt jättää tyhjenevää kylää, ja nuoret kohtaavat uudestaan. Heidän suhteensa on *Butcher` s Crossingin* ainoa inhimillistä lämpöä sisältävä osa, vaikka se raukeaa Andrewsinkin

itsensä etsimisen projektin keskeneräisyyteen. Andrews lähtee – emme saa tietää minne. Mahtaneeko mies tietää itsekään.

John Williams (1922-1994) tohtoroitui 1954 Missourin yliopistossa ja toimi siellä kirjallisuuden opettajan ja tutkijana. Hän kuuluu luovan kirjoittamisen opetuksen uranuurtajiin. Hänen esikoisromaaninsa *Nothing But the Night* ilmestyi 1948, *Butcher's Crossing* 1960 ja *Stoner* 1965. Vuonna 1972 ilmestynyt *Augustus* sai National Books Awardin. Toivottavasti kustantaja saattaa senkin suomalaisille lukijoille.

Williams on julkaissut myös kaksi runokokoelmaa: *The Broken Landscape: Poems* (1949) ja *The Necessary Lie* (1965). Viides romaani *The Sleep of Reason* jäi keskeneräiseksi kirjailijan kuollessa.

John Williams: *Butcher´s Crossing* (Butcher´s Crossing). Suom. Ilkka Rekiaro. Bazar. 334 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko.

Tässä kritiikissä viitataan useita kertoja *Stoneriin*, joka kuului viime vuoden kirjallisiin tapauksiin. *Stonerin* arvostelun voi lukea täältä:

<http://www.maailmankirjat.ma-pe.net/?p=1965>